

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

K. B. Holwerda, Arnhem

Recht van God gesproken?(1)

Over Job 1 (vooral vss 6-12) en 2 (vooral vss 1-6) en het boek 'Als het kwaad goede mensen treft' door rabbi Harold Kushner, (Baarn 1983).

Maar weinig zaken houden de harten van Gods kinderen zó bezig als de vraag naar het waarom van het lijden. Ook maar weinig dingen worden de Here God zó vaak verweten door wie zich van Hem afwenden als het feit dat Hij het lijden veroorzaken of op zijn minst toelaten zou. Sinds enkele jaren speelt bovengenoemd boek van Kushner in die gesprekken en gedachten een aanzienlijke rol. In het vervolg wordt getracht, wat de Schrift over deze dingen zegt en wat Kushner, zorgvuldig af te wegen. Met op de achtergrond de vraag: doen we zo sprekende, de HERE recht? Zie Job 42:7, 8.

Beginnen we met de rabbi. Hij heeft recht van spreken. Zijn enige zoon verloor hij door een afschuwelijke ziekte, en in zijn geloof heeft hij geworsteld met de God van Israël om de vragen die ook hem bestormden. Hij wil in zijn boek anderen helpen met de ervaring die hij in dat gevecht heeft opgedaan.

Veel is van Kushner te leren. B.v. het hoofdstuk dat hij wijdt aan de machteloze troostwoorden die wij vaak toevoegen aan mensen in leed. Woorden, zo laat hij zien, die vaak onzin zijn, die de hoge God en de getroffen medemens vaak géén goed doen. Treffend zijn ook de passages waarin hij schrijft dat God het kwade niet wil, maar het goede. Dat wij God niet voor uitvinder en zender van ziekte en ramp mogen aanzien.

Maar waar komt Kushner die zo geworsteld heeft met deze vragen, nu zelf uit? Zijn conclusie is, dat God wel goed is, maar dat Hij geen volmaakte wereld heeft kunnen scheppen en dat Hij kwaad en leed niet kan voorkomen.

Dat Hij ons echter wil helpen met wat Hij wél kan: ons geloof, moed en hoop geven om het kwade geestelijk aan te kunnen. Heel sterk blijkt dat in het volgende citaat waarin hij zijn lezers vraagt: „Bent u in staat om God te

vergeven en lief te hebben,.... ook als Hij u in de steek heeft gelaten, en u heeft teleurgesteld door ongelukken, tegenspoed, ziekte en wreedheid in zijn wereld toe te laten en sommige van die dingen u te laten overkomen?” (138).

Ja, u leest het goed: wij moeten Hem vergeven.....!

Ik zie drie hoofdfouten in het boek, waardoor Kushner tot deze verbijsterende conclusie komt. En die zijn: A. Hij aanvaardt niet dat als gevolg van onze val en ongehoorzaamheid de zonde en de vloedgolf van rampen die ze meebrengt in de wereld gekomen zijn. B. Hij gelooft niet dat er een persoonlijke machtige satan is, een geniale tegenstander van God ook tegenover ons mensen. Die er op uit is, ons geloof met een vals beeld van God, een karikatuur van Hem, te breken. C. De ergste fout is misschien toch dat God in dit boek de Gedaagde is. Gedaagd voor het tribunaal van wat de mens als rechtvaardig beschouwt. Daardóór verdwijnt het zicht op de strijd van God om zijn mensen tegen de satan. Alsook op het geloof in God waardoor mensen ooit overwinnaars kunnen zijn. Dat is wel modern! Maar de verhouding tussen God en mens is daarmee wel fundamenteel omgekeerd! In dit verband

Inhoud

253 Ds K. B. Holwerda,
Recht van God gesproken?

255 Drs A. van der Dussen,
Calvin in Afrika?! (slot)

255 Ds G. van den Brink,
Pastorale Notities

256 H. Algra,
Gelijk, maar ook ongelijk (2)

257 M. de Kleijn,
Boekbespreking

blijkt dan ook de almacht van de HERE door de schrijver niet meer te worden erkend.

Als we hem daarin niet willen volgen, – hoe lezen we dan Job 1 en 2? Op een soort rijksdag in de hemelen verschijnen alle hoge engelen van God op het appèl. Onder hen ook de satan, tegen heug en meug. Tegen hem begint de HERE dan over zijn trouwe knecht Job. Een uniek kind van God uit de voortijd, ook door Ezechiël genoemd in een rijtje van fabuleuze rechtvaardigen, Ez. 14:14, 20. Waarom begint de HERE daarover? Me dunkt omdat het gevecht tussen God en de satan altijd loopt over heel Gods schepping, en dan vooral over de verantwoordelijke persoon, de mens. De HERE wil hier dus woord hebben dat het écht gebeurt dat mensen Hem van harte en vrijwillig liefhebben. Dat is de eer van de Here! Maar Zijn tegenstander kan dat geen seconde verdragen. Hij móet het lelijk maken, lasteren, dat de gadeloze liefde van God zulke effecten heeft in hart en leven van een mens. We hebben de strijd niet tegen vlees en bloed maar tegen de wereldbeheersers dezer duisternis, zegt Paulus Ef. 6:12.

Daarom moeten wij maar niet meedoen met het hedendaagse tijdverdrijf om ons mensen in de strijd tussen God en de satan te zien als zielige *slachtoffers* die het óók niet helpen kunnen. De Schrift maakt duidelijk dat de mens in deze strijd inzet is, maar ook *handelende partij*. Het al of niet vrezen en liefhebben van de HERE door ons mensen is juist de inzet waar alles om draait. De keus die de mens maakt is of rechtvaardiging van de liefdedienst van God. Ofwel rechtvaardiging van de bittere rebellie van satan. Wij zijn geen neutrale slachtoffers die ergens in betrokken raken. Maar betrokkenen, wier keus van geloof of ongeloof beslissend is in het hele geding.

De satan móet God dus wel aantasten in Job. Hij doet dat met de stelling, dat het met die liefde van God tot Job en omgekeerd geen zuivere koffie is. God heeft Job zó gezegend, – Job zal wel wijzer zijn dan die God tot zijn vijand te maken. Maar de HERE van harte dienen, met vreugde en vrijwillig Zijn wil doen, – laat de HERE toch rustig vergeten dat zóiets bij Job voor zou zitten! Weer een eigentijdse stelling: als iemand God vreest en Zijn wil doet, doet hij dat uit angst voor straf, of in ieder geval om er zelf beter van te worden. Maar nooit of te nimmer om de goedheid van de HERE zelf! We zien hier uit wiens koker dergelijke verhalen komen! En dan in dié context geeft de HERE zijn tegenstander zekere speelruimte: de satan mag Job aantasten in zijn huis en bezit. Dan zullen de feiten het spreken van de HERE rechtvaardigen. Let wel: de feiten van Jobs geloóf!

Natuurlijk, juist hier stormen de vragen los! En dat wordt nog erger als Job die eerste verschrikkelijke proef doorstaat, gebeukt door alle Jobstijdingen die hem treffen. Er staat, dat Job tenslotte niet zondigde en aan de HERE niets ongerijmds, niets absurds toeschreef. Is dat: een mens, zo murw gebeukt onder het leed, dat hij geen vin meer durft verroeren voor God? Neen, het is een mens, berooid en beroofd van alles wat God hem gegeven had. Maar weigerend de blaam daarvan op de HERE te werpen. Waarom? Omdat voor Job in zijn geloof lééft dat alles wat God geeft genade is. En ook genade blijft! Waarover hij dus ook niet te klagen heeft, als de HERE het nodig oordeelt – waarom, weet hij niet – hem deze zegeningen te laten ontnemen. Dat is geen berusting van een klein mens tegen de hoge God, tegen Wie hij toch

niet op kan. Maar erkenning door die mens van de gunsten van God, waar niemand ooit recht op kan laten gelden, ook Gods vriend niet. En dat betekent toch dat Job overwint door het geloóf. Hij weigert te doen of God hem in zijn rechten of zoiets had aangetast!

Maar het loopt nóg hoger! Een tweede rijksdag, opnieuw dat appél, opnieuw die satan! Wat doet hij? Dan tenminste erkennen dat God één kind op aarde heeft dat Hem onvervalst liefheeft en dient? Hoe kunnen we dat van de leugenaar, Joh. 8:44, verwachten? Grof tast hij de HERE in Zijn verbondenheid met Job opnieuw aan. Als het maar eens om zijn leven gaat, dan zal wel blijken wat dat geloof van Job waard is! Opnieuw krijgt de satan speelruimte, deze keer om Job in gezondheid, lichaam, gebeente aan te tasten. Alleen diens naakte leven wordt hem nog gelaten!

Grote vragen hier! Vooral omdat de HERE zegt, 2:3, dat de satan God tegen Zijn knecht Job heeft opgezet om hem – zonder reden, d.i. zonder dat Job iets gedaan had waarom God hem zou moeten kastijden en straffen! – in het verderf te storten! Bijna zeg je: God gedwongen door de satan? Waar is Gods almacht dan? Waarom jaagt God die lasteraar niet van Zijn troon?

Dat kan God niet! O neen, niet omdat Zijn almacht niet groot genoeg zou zijn! 'Technisch' is de HERE daar wel toe in staat. Maar er is hier méér aan de hand! De HERE heeft Zich verbonden aan Job en vastgelegd op Jobs geloof in Hem. Als dat gelasterd wordt kan en wil de HERE niet met machtsmiddelen opereren. Dan kan de beslissing alleen gebracht worden door de trouw van de HERE en het blijkend geloof van Job daarin!

We moeten dit zien als een soort kaping. Vóór zo'n drama begint is het grote vliegtuig met alle inzittenden menselijkerwijs gesproken in de hand van de gezagvoeder. Als de kaper zijn wapens getrokken heeft is dat nog zo. Maar de macht en het gezag van de captain zijn wel *aangevochten*! Waarom zal de gezagvoeder de kaper niet eenvoudig, als de kans zich voordoet, neerschieten? Omdat hij het risico niet neemt van een vuurgevecht in een hoogvliegend toestel. Want dan gebeurt dat waar de kaper nu juist mee dreigt: de ondergang van de machine en al haar inzittenden! Het beeld gaat mank, ik weet het. Maar het kan dienen om ons te doen verstaan: er zijn situaties waarin de almachtige God onder tegenstand

van de satan geen gebruik van (al)macht kan of wil maken. Waarom gaat het tussen God en Job? Dat de laatste aan de HERE hangt met alles wat in hem is. Bij deze kaping is er de situatie dat de HERE niet met machtsmiddelen ingrijpt, want dat heft de laster van de satan niet op. De HERE schept tijd en ruimte dat de laster van de satan *door het geloof* van Zijn kind wordt ontzenuwd. De vragen: waarom voorkomt de HERE het niet? – zijn niet terzake. Want dan zou de beslissing *buiten de mens om* vallen. En het gaat immers juist om het geloof van die mens!

De Schrift betuigt dat vaker. De Heer Jezus zegt, Mt. 18 en Lk 17: het is *onmogelijk* dat er geen verleidingen tot zonde komen..... Er *moeten* verleidingen tot zonde komen. We vragen: waarom moet dat? Omdat de laster van de satan tegen de gadeloze liefde van God jegens zijn kind en tegen het vertrouwen van dat kind jegens Vader alleen naar recht, door het geloof van dat kind zelf kan worden ontzenuwd. Zie Hebr. 11: door het geloof. Zie Openb. 12: zij hebben hem, de satan overwonnen door het bloed van het Lam en door het woord van hun getuigenis, en zij hebben hun leven niet liefgehad tot in de dood, vs 11.

Het draait allemaal om ons geloof, zoals het dat bij Job deed. Dat wat Gods heerlijkheid is, en wat de satan zo vuig lasterde, – het is dat mensen zich aan die goede God gebonden weten door Zijn liefde. Dat kan niet buiten mensen omgaan. De aanvallen daarop kunnen niet buiten mensen om voorkomen worden.

Laten we maar niet meedoen met goedbedoelende mensen die zeggen: nou ja, je moet het God maar niet aanrekenen dat Hij geen betere wereld heeft gemaakt, en maar van Hem aannemen de troost en volharding die Hij geeft. Dat God troost en kracht geeft, is waar. Maar dat geeft God nu juist *door ons geloóf*! Daarom is het dáárop, dat de satan het voortdurend gemunt heeft. Geloof is: weten dat God ondanks onze zondeval en alles wat die meebracht voor ons is blijven stáán, verbonden met ons wil zijn in dat geloof. Zodat we, al schieten we er in het heetst van de strijd het leven zelfs bij in, kunnen en willen zeggen omdat we dat weten van God:

Maar word ik ooit met bange vrees belaán, dan zal op U mijn vast betrouwen staan.

(Ps. 56:2 – Oude ber.)

Calvijn in Afrika?! (slot)

Impressies van een maand lesgeven in Bangui

5. Problemen en perspectieven

In deze reeks artikelen ben ik zo breed op het werk in Bangui ingegaan, om duidelijk te maken hoezeer het de moeite waard is om er tijd en geld in te investeren. Een investering is het: twee gemeentes staan elk voor een maand hun predikant af; de EvTA moet een appél op velen doen om de dure reis te betalen (die overigens dit jaar wat minder duur uitviel, doordat wij gebruik hebben gemaakt van een Frans maatschappijtje, dat met een vies vliegtuig, knorrig personeel en een uiterst onregelmatige dienstregeling aantoonde dat alle waar naar zijn geld is). Wat is het dan ontroerend om studenten te horen danken voor de komst van de gastdocenten („u bent zo welkom als de regen!”) en bemoeidigend om te merken dat de namen Van der Toorn en Westerkamp bepaald nog niet vergeten waren. De doelstelling van het project: de kerk in Afrika dienen vanuit de rijke theologische traditie van de Reformatie waarover wij in onze kring beschikken, blijkt voortreffelijk gekozen te zijn.

Dit geldt temeer, daar de FATEB met enkel financiële injecties minder geholpen is dan het lijkt. Laat er geen misverstand over bestaan: dat deze fakulteit in het hartje van Afrika bestaat, is enkel en alleen mogelijk door de kapitaalverschaffing vanuit het Westen. Van de vaste docenten worden de meeste door zendingsorganisaties betaald. De studenten zijn voor hun levensonderhoud vrijwel zonder uitzondering aangewezen op beurzen die voornamelijk vanuit de Europese evangelische wereld verstrekt worden. In Amerika is er een speciale stichting opgericht, die de afgelopen jaren honderdduizenden guldens ingezameld heeft om de FATEB overeind te houden. Desondanks werden wij tijdens ons verblijf in Bangui gekonfronteerd met een nijpende financiële situatie, die in de voorbeden steeds dringend aan God werd opgedragen. Hoewel het aantal studenten dat belangstelling heeft voor een studie aan de FATEB veel groter is dan het aantal dat daadwerkelijk kan worden geplaatst, kan er van uitbreiding geen sprake zijn: er is niet genoeg mankracht en er is geen geld.

Afhankelijkheid

Toch is het geen oplossing om de financiële hulp vanuit het Westen dan maar op te voeren. Ik verwijs naar wat drs Westerkamp daarover schrijft in OP-

BOUW van 3 april 1987 en citeer enkele zinnen uit zijn artikel: „Het grootste bezwaar van dergelijke hulp is de toenemende afhankelijkheid van het Westen. Deze houding van je hand ophouden, hulpverslaving, is zeer verbreid en dodelijk voor het eigen initiatief. Ik zie het als een, zo niet het kernprobleem in Afrika.” Inderdaad wordt ook de FATEB door deze 'hulpverslaving' bedreigd. Hoewel de fakulteit is opgericht door de AEAM, de Associatie van Evangelischen in

G. v. d. Brink, Rotterdam

Pastorale Notities

Lloyd-Jones (2)

Ik heb twee stukjes nodig om uiteen te zetten, waarom ik kennisname van MLIJ aanbeveel.

Ten eerste omdat hij bruggenbouwer was tussen calvinisme en methodisme. Men kent de problematiek van vandaag: Soms verlaten sympathieke christenen onze kerken. Hun klacht: wat we horen is erg knap, maar ons hart blijft zo koud. We hunkeren naar de warmte van de evangeliegemeente. Tegelijk voltrekt zich een tegenbeweging: evangelie-christenen voegen zich bij ons. Hun motief: we kregen zo weinig voor ons hoofd! Zo weinig inzicht in de Schriften. Het was altijd hetzelfde. We begonnen te verkommeren.

Martyn Lloyd-Jones werd voorganger in een Calvinistisch-Methodistische Kerk. Let op de combinatie van tegenstellingen. De 'dokter' (zoals men hem tot zijn dood bleef noemen) was volbloed calvinist. Hij gaf daarvan niets prijs. Tegelijk stond hij wijd open voor de warmte en innigheid van Wesley („ook al is hij wel eens een beetje wettisch!”) en Whitefield. Ik denk ook aan de Franse EREI-kerken, die zoals hun naam duidelijk maakt Gereformeerd Evangelisch willen zijn: in deze volgorde (het gaat niet om een fifty-fifty-christendom!).

Afrika en Madagaskar, is de financiële bijdrage van de Afrikaanse kerken nul komma nul! Dat heeft tot gevolg dat de band van de FATEB met de kerken heel los is. Men maakt dankbaar gebruik van hen die afstuderen, maar voelt zich nauwelijks verantwoordelijk voor het reilen en zeilen van het instituut. O.a. daardoor is te verklaren, dat de Afrikaanse inbreng in het onderwijs minimaal is: er zijn maar drie zwarte vaste docenten, van wie er twee (!) de komende cursus geheel of gedeeltelijk zullen terugtreden. Het gevaar is dan ook reëel dat de FATEB te westers van kleur blijft en zo de aansluiting aan het Afrikaanse kerkelijk leven mist. Daarbij is het een zeer ongezonde situatie, dat met name Amerikaanse fondsen de zaak draaiende houden. Stel dat die geldstroom om wat voor reden dan ook opdroogt, dan is het met de FATEB gedaan!

Het is dan ook dringend noodzakelijk

Mijn tweede motief ligt in de stuurmanskunst, die Lloyd-Jones aan de dag legde, toen hij als jonge dokter-voorganger positie moest kiezen in veel kwesties, waarvoor hij niet was opgeleid. Hoe dacht hij over Karl Barth, Buchmann (Oxford-beweging), de leer van het 1000-jarig rijk, de Israëlvorwachting, de Pinkstergroepen, de ethische vragen, de Bijbelkritiek enz. enz. Bij de confrontatie met deze problemen volgde hij de strak-wetenschappelijke methode waarvan hij de doeltreffendheid had leren kennen bij het diagnostiseren: eerst bepaal je wat absoluut waar is; daarna wat beslist niet waar is; dan toets je de tussenliggende mogelijkheden aan a) en b). Je komt dan in de buurt van het goede antwoord.

Als Lloyd-Jones stootte op nieuwe vragen, vroeg hij zich eerst af: Ben ik deze visie ooit tegengekomen bij mijn lezing van de Heilige Schrift of bij de Reformatoren? Zo neen, strijdt dit nieuwe tegen de Schrift of Reformatie? Bij onzekerheid stond bij Lloyd-Jones het licht op rood. Star was hij niet. Hij was strikt eerlijk bij zijn onderzoek. Soms ging hij later van harte mee in een beweging, waar hij aanvankelijk gereserveerd tegenover stond. Nooit heeft hij zichzelf of de gemeente meegesleept in een avontuur, al was de pressie van evangelische zijde nog zo sterk.

Een les voor ons: in nieuwe vragen mogen we nooit star zijn. Maar ook nooit bewogen en bevlogen als kip zonder kop. Als ik blijf bij Schrift en confessie kan ik nooit ernstig in de fout gaan. Voor de tussenliggende vragen moeten we elkaar de tijd geven. En onszelf.

dat de fakulteit materieel gezien minder sterk gaat leunen op het Westen, om zo de betrokkenheid van de Afrikaanse kerken te vergroten. Natuurlijk zal het tot in lengte van jaren een dure plicht blijven voor de rijke kerken in Europa en Amerika om royaal in de behoeften te voorzien, maar die hulp moet toch meer dan tot nu toe het geval is geweest zo gestructureerd zijn, dat de FATEB al meer in Afrikaanse bodem verworteld raakt. Gelet op die voorwaarde is de hulp die EvTA aan Bangui biedt dan ook heel passend. Het uitzenden van gast-docenten geeft de Afrikanen immers alle gelegenheid om zelf te bepalen in welke vakken en vanuit welke hoek onderwijs gegeven zal worden.

Fundamentalisme

Over dat laatste, de hoek van waaruit onderwijs gegeven wordt, valt ook nog wat op te merken. Nog niet zo lang geleden heeft in Bangui een interne discussie gewoed rondom de formulering in de grondslag van de FATEB, dat de Heilige Schrift het onfeilbare, *foutloze* Woord van God is. Sommigen hechtten niet zo aan dat woord 'foutloos' en vonden het voldoende om aan te geven dat de Schrift het waard is om je er op alle levensgebieden in het volste vertrouwen en zonder reserve aan over te geven. Anderen echter wilden verder gaan en achtten het woord 'foutloos' onmisbaar; zo wilden zij de studie aan de FATEB binden aan een inspiratie-leer, die de menselijke faktor in de Schrift minimaliseert. Hoewel beide standpunten in de FATEB-gemeenschap worden ingenomen, vond de rector het punt belangrijk genoeg om ons erover aan de tand te voelen. Wij hebben hem duidelijk gemaakt dat het eerste standpunt onze sympathie heeft en dat het tweede naar ons oordeel de omgang met de Schrift onnodig krampachtig maakt. (Zie het artikel van drs De Jong in OPBOUW van 18 juli 1986). Dat gesprek was uiteraard niet de gelegenheid om met Calvijns leer van de Heilige Geest te komen aandragen – anders had ik er graag op attent gemaakt, dat ook volgens Calvijn de erkenning, dat Gods Geest de bijbelschrijvers geleid heeft, niet uitsluit dat zij zich vergist hebben in kleine details, zodat sommige bijbelteksten – in de woorden van Calvijn – „gecorrigeerd moeten worden”!

De afstand tussen Calvijn en de latere leer, dat de Schrift 'letterlijk' geïnspireerd is, weerspiegelt zich in de afstand die bestaat tussen de gereformeerde omgang met de bijbel en die van fundamentalistische biblicisten. Wij hopen natuurlijk vurig dat er aan de FATEB ruimte blijft om de studenten ook in dit opzicht vanuit de reformatische traditie toe te rusten. Gelukkig staan wij daarin niet alleen: enkele Amerikaanse kollega-gastdocenten bleken er eveneens weinig heil in te zien de FATEB in een fundamentalistisch keurslijf te wringen.

Wederzijdse verrijking

Na alles wat ik gezegd heb over het belang van de Europese reformatische traditie ook voor de kerk in Afrika, mag ik tenslotte niet nalaten ook het omgekeerde te benadrukken: wat gaat er van het evangelische christendom ginds een stimulerende werking uit op ons, Europese christenen. Wij gingen naar Bangui om onze geestelijke rijkdom met anderen te delen, maar wat kwamen wij zelf ook verrijkt in Nederland terug. Misschien is het vooral de afwezigheid van de sekularisatie in dit deel van de wereldkerk, waardoor alles zo levend leek: de kerkdiensten, de lofprijzing, het vrijmoedige gebed, het vertrouwen in Gods leiding, de intense dankbaarheid voor het heilswerk van de Here Jezus.

Laat niemand enige illusie hebben: ook in Afrika is de kerk allesbehalve heilig.

H. Algra, Den Helder

Gelijk, maar ook ongelijk

Naar aanleiding van: „Hulpeloos maar schuldig” (2)

Gevoelens

Een ander positief punt is dat Aleid Schilder de aandacht vestigt op de gevoelens die onder de kerkleer een rol kunnen spelen. Hart en verstand behoren een eenheid te vormen; ze worden – wanneer we teveel willen beredeneren – uit elkaar getrokken.

Aan de andere kant kan het ook moeilijk zijn om gevoelens te uiten. Op blz. 100 e.v. worden voorbeelden genoemd van *algemene therapieproblemen bij religieuze cliënten*: het moeilijk kunnen uiten van boosheid en irritatie, het zichzelf waardeloos vinden, niet durven te spreken over geloofstwijfel, het op grond van het 5e gebod niet durven uiten van gevoelens van boosheid tegen de ouders. Het uiten van negatieve gevoelens wordt vaak als overtreding van het liefde-gebod ervaren. In psychisch opzicht kan deze houding echter negatieve gevolgen hebben voor degene die zijn boosheid niet durft te uiten en voor zijn omgeving: niet geuite boosheid verandert op den duur in wrok ('opgestapelde woede'). Ik zou hierbij overigens willen opmerken dat het niet alleen de 'gereformeerden' zijn die het hier moeilijk mee hebben..... Kennelijk zijn er dus ook heel andere verklaringen mogelijk dan het aanwijzen van de leer van de kerk als voedingsbodem van depressies. In zijn boek 'Spirituale depressie' spreekt Ds D. Martyn Lloyd-Jones zelfs van 'common sense': in de samenleving zeer gebruikelijke uitspraken die aanleiding kunnen geven

Net als wij is zij dringend aangewezen op Gods grote geduld en zijn barmhartige vergeving. Het is triest om ook daar een rampzalige kerkelijke verdeeldheid aan te treffen, een soms onbeschaamd materialisme en noem al de zonden maar op waar het christendom zo onder gebukt gaat. En toch – zij hebben ons zeer bemoedigd door de manier waarop het geloof in de Here Jezus van hen afstraalde. In Bangui begrepen we ineens weer wat een rijkdom het leven in zijn liefde is!

Daarom: Calvijn in Afrika?! Zeker – mits wij niet vergeten dat wij ook van hen kunnen leren. Te lang heeft het Westen op dit deel van de wereld neergezien. In onze tijd maakt God ons duidelijk dat wij de zwarte christenen nodig hebben, om samen met hen te vatten hoe groot de breedte en lengte en hoogte en diepte is en te kennen de liefde van Christus (Ef. 3:18).

tot het ernstiger worden van een depressie.

Vaker en anders?

Eerder werd al gesteld dat in de pers nogal sterk de indruk werd gewekt dat de gereformeerde leer gemakkelijk (vaker) tot depressies leidt, maar dat Aleid Schilder dit in haar boek niet aantoonde. Ze acht een andere vraag belangrijker: zijn gereformeerden anders depressief? Die vraag beantwoordt ze bevestigend. En zij is niet de enige in de vakliteratuur die antwoord op deze vragen zoekt (vgl. ook 'Opbouw', 3 januari 1986). Mijn reactie in dit verband is: natuurlijk zijn gereformeerden anders depressief. Een persoon raakt – met alles wat hij geleerd en beleefd heeft – in een depressie; daarom zijn depressies van persoon tot persoon toch verschillend gekleurd. Toch is het nog wel de vraag hoe de kerkleer (als gesuggereerde oorzaak van de depressie) en dat 'anders-zijn' van de depressie met elkaar in verband gebracht moeten worden. Een aantal karakteristieken die de schrijfster noemt komen b.v. ook voor in gezinnen waar het geloof (vrijwel) geen rol speelt.

Zelfs het schuldig voelen over de depressie komt bij niet-kerkelijke mensen ook voor, al wordt daar dan een andere richting aan gegeven. Wel ben ik het zondermeer met de schrijfster eens dat het zich tegenover God schuldig voelen over de depressie nog een extra psychische belasting kan betekenen.

Een omgekeerde redenering

Toch kom ik hiermee op een andere redenering. Het uitgangspunt dat de schrijfster hanteert kan ook omgedraaid worden. Mensen die door andere omstandigheden depressief worden kunnen hun depressie als het ware hechten aan een bepaald denkkader. Dan worden – en dat is één van de eigenschappen van een depressie – alleen de negatieve aspecten naar voren gehaald (in dit geval van de 'gereformeerde kerkleer').

Aleid Schilder verschaft ons in haar boek zelf de mogelijke ingrediënten voor deze hypothese (vooral in het 5e hoofdstuk: theorieën over de depressie), maar laat ze bij haar verklaring buiten beschouwing. In dat kader zou eveneens de vraag naar de uitverkiezing een belangrijke rol kunnen spelen, maar de uitverkiezing wordt dan als het ware vóór het geloof geplaatst. In deze situatie zou men dus niet behoeven te zeggen dat het geloof 'depressogeen werkt', maar dat de depressie er eerst was, en dat de moeite met het geloof of het sterk benadrukken van de vraag of men (niet-) uitverkoren is daar een gevolg van is. Op die manier kan een depressie – zeker als deze zich uiteindelijk in 'geagiteerde' vorm tegen de kerk keert – ook een oorzaak zijn van kerkverlating.

Veel oorzaken

Een ander zwak punt in de publikatie van Aleid Schilder is het naar mijn mening te beperkte denkkader. Bij de oorzaak van de depressie is dat al even naar voren gekomen: deze wordt te gemakkelijk naar de gereformeerde kerkleer toegeschoven, slechts zijdelings komt even een aspect als 'persoonlijkheid' naar voren. De vele andere mogelijke verklaringen voor het ontstaan van depressies en het feit dat vaak meerdere factoren bij elkaar een rol spelen ('multicausaal') komt in haar boek nauwelijks aan de orde. Dat de schrijfster de lijn rechtstreeks doortrekt van de gereformeerde kerkleer naar één model van therapie hoeft in dit verband geen verbazing te wekken. Ze kiest voor een therapie, afgeleid uit de zgn. cognitieve psychologie (en daarnaast verwant aan de gedragstherapie). Die keuze past bij haar veronderstelling, maar is op een bepaalde wijze toch ook weer paradoxaal: iemand die die vrijgemaakt-gereformeerde kerken verstandelijk redeneren verwijt, kiest voor een 'verstandelijke' therapie, al is dat dan tevens bedoeld om de gevoelens te sturen. Met die methode moet – zo komt het teveel op mij over – het geloof weer 'logisch sluitend' (...) worden gemaakt. Maar we moeten ons wel realiseren dat de schrijfster met haar poging tot verfijndere diagnostiek op een goeddeels braakliggend terrein heeft gepubliceerd, en dat is altijd moeilijk. En misschien is het wel zo dat juist dit model bij de problematiek waar zij over schrijft goede diensten bewijst.

Eindkonklusie

In het voorgaande heb ik enkele opmerkingen geplaatst bij wat m.i. gezien kan worden als een methodologische zwakte in 'Hulpeloos maar schuldig'. Ondanks het feit dat de schrijfster nuanceert (het woordje 'soms') wekt haar onderzoek – omdat andere oorzaken nauwelijks worden genoemd – toch gemakkelijk de indruk van een rechtstreeks verband tussen kerkleer en depressie. Deze kritiek neemt niet weg dat we zeker ook ons voordeel kunnen doen met de inhoud van de publikatie. Als overzicht van de oorzaken van en behandelingsmogelijkheden voor depressies zal dit boek niet voldoen. Wel kan het ons b.v. attent maken op gevaren van het aksentueren van bepaalde aspecten van de leer van de kerk en het onvoldoende onderkennen en uiten van gevoelens. Aleid Schilder is bewogen met mensen die het geloof als last ervaren, en geeft daar op haar wijze gestalte aan, zonder die mensen hun geloof te willen ontnemen. Een belangrijk literatuuroverzicht besluit deze bij uitgeverij Kok verschenen uitgave.

Aleid Schilder, 'Hulpeloos maar schuldig', 115 blz., f17,50.

Boekbespreking

Dr G. Puchinger
Christen en kunst
Delft, W. D. Meinema N. V.
539 pag.
ISBN 90 211 3047 5

George Puchinger heeft veel interview-bundels op zijn naam staan. Hij heeft ook eerder gepubliceerd over de relatie tussen geloof en kunst, met name in gesprek met Gabriël Smit, Michael van der Plas, Anton van Duinkerken en de theoloog Miskotte.

In de bundel *Christen en kunst* (1971) staan twaalf interviews opgetekend met achtereenvolgens de volgende personen: Ds S. J. Popma, Roeland Koning, Prof. dr F. G. L. van der Meer, Dr C. Rijnsdorp, Prof. H. S. Visscher, Charles de Wolff, Riet van Egmond, Dr M. A. M. Klompé, Dick Bor, Dr A. F. E. van Schendel, Dr A. den Besten en Huub Oosterhuis.

Het boeiende van de bundel is, dat deze zich uitsluitend, in ieder geval in essentie bezighoudt met de relatie geloof en kunst en dat de problematiek die daarin naar voren komt op een uiterst persoonlijk, levendige, boeiende en diepgaande wijze ter sprake komt.

Puchinger is een meester in het doorvragen op een bepaald onderdeel en schuwt diepgaande en indringende vragen zeer zeker niet. Aan alles is te merken dat hij zeer behoedzaam en volgend

met zijn 'materiaal' is omgesprongen en het resultaat is dan ook dat wij twaalf mensen onder ogen krijgen van vlees en bloed, en dat kunst een onderwerp is waardoor allen ten diepste in hun leven geraakt en bezielde zijn.

De keuze van de ondervraagde personen evenwel doet enige vragen rijzen. De twaalf geïnterviewden hebben weliswaar stuk voor stuk interessante opmerkingen en een boeiende stellingname in te brengen, die menigeen tot nadenken zullen stemmen. Maar ik mis toch wel de beeldende kunstenaar als zodanig en proef uit deze keuze van Puchinger een wellicht vooringenomen voorkeur voor belezenheid en beschouwelijkheid, distantie en cultureel elitisme.

Dit is ook op te maken uit de lengte van de opgenomen interviews. Zo is het interview met prof. F. van der Meer bijvoorbeeld uitzonderlijk lang uitgevallen en bestaat uit 61 pagina's hetgeen neerkomt op een negende deel van de totale bundel. Het interview met C. Rijnsdorp is zelfs nog langer: 67 pagina's, en is dus een achtste deel van het totaal. Daarna volgen Huub Oosterhuis (51 pag.), ds S. J. Popma (50 pag.) en dr A. den Besten (50 pag.). Het kortste interview is met Dick Bor (11 pag.) en met dr H. S. Visscher (19 pag.). Het gesprek met laatstgenoemde had wat mij betreft ook inhoudelijk langer mogen uitvallen.

Hetzelfde geldt voor de gesprekken met Piet van Egmond, Roeland Koning en Charles de Wolff.

Opmerkelijk is ook de leeftijdsgroep van de ondervraagden; van de geïnterviewden is 25% geboren vóór 1900, 25% geboren vóór de eerste wereldoorlog, en de overige 50% allen geboren vóór het einde van de tweede wereldoorlog. Aantoonbaar is dus dat alle gesprekken duidelijk gedateerd zijn en met de actualiteit van 1971, de verschijningsdatum, d.w.z. de nadagen van de hippies, de provo's, de kabouters en de communebeweging niet veel van doen hebben. Ook niet met de geëngageerde kunst van toen! In een woord: het is een belegen en een wat stoffige bundel. Een bundel die achterom kijkt, maar niet om zich heen, laat staan vooruit kijkt.

Maar ook als de keuze van de twaalf ondervraagden inhoudelijk getoetst wordt is het onbegrijpelijk dat iemand als prof. H. R. Rookmaaker ontbreekt, Daniël Wayenberg, Elisabeth Cooymans, Herman Reuser, Dom Helder van der Laan. En zo zijn er meer namen van vooral kunstenaars te noemen. Nog afgezien van de leeftijdsgroep waartoe zij behoren.

Het zou goed zijn wanneer *Christen en kunst* gevolgd zou worden door een nieuwe bundel, waarin op een meer eigentijdse wijze met de onderlinge problematiek wordt omgegaan en waarin behalve voor de literatuur ook meer

ruimte wordt uitgespaard voor de beeldende kunsten en de architectuur, en zo mogelijk ook voor de toegepaste monumentale kunsten.

Wie is de (christelijke) uitgever, die deze verantwoordelijkheid op zich neemt?

M. de Klijn, Kampen

Kerknieuws

Ned. Geref. Kerk van Heerde

Het scribaat van de Ned. Geref. Kerk berust m.i.v. 1 september bij de heer J. D. Vrelik, Godefriduslaan 31, 8181 GT Heerde, tel. 05782-4342.

Lijst van studenten N.G.K. met preekconsent

J. J. Arnold, Wittenstein 6, 7414 EV Deventer, 05700-43447.

F. H. Blokhuis, Westfrankelandsestraat 75c, 3117 AK Schiedam, 010-4737239.

A. Boshuizen, Stellingmolen 42, 3995 AV Houten, 03403-76580.

F. R. Bruintjes, Hoogstraat 78, 4141 BD Leerdam, 03451-19945.

W. van Dijk, Rembr. van Rijnstraat 33, 3751 VH Bunschoten, 03499-83730.

B. J. Eikelboom, Doppestraat 195, 3752 JE Bunschoten, 03499-86310.

J. J. van Es, Leimuiderdijk 50, 1435 CS Rijsenhout, 02977-21002.

D. W. Fijan, Kriekengarde 44, 3992 KK Houten, 03403-74479.

R. Ganzevoort, M. van Reigersbergenstraat 20, 4206 ZB Gorinchem, 01830-27244.

J. M. de Groot, Sinj. Semijnstraat 10, 1183 LE Amstelveen, 020-436523.

C. P. Kleingeld, Loenhorst 49, 2402 LV Alphen a/d Rijn, 01720-33562.

W. M. van der Vegt, Groenendaalstraat 6, 3521 AD Utrecht, 030-939801.

H. van Winkelhoff, Dreef 7, 5504 LA Veldhoven, 040-544993.

J. Winter, Klaroenstraat 135, 2287 CD Rijswijk.

G. J. Zwarts, Kromme Elleboog 33, 3012 VM Rotterdam, 010-4123145.

Uit breder kring

Winterseizoen '87 l'Abri Eck en Wiel

A. Seizoenopening

weekend in Eck en Wiel 18-20 september.

Thema: **New Age en Holisme.**

258 De laatste 50 jaar zijn kernfysici tot uit-

spraken gekomen die men vroeger alleen van oosterse goeroe's vernam. Er is veel onderzoek gedaan naar de werking van de z.g. linker- en rechter hersenhelft. In het verlengde daarvan is veel gesproken over „mannelijk en vrouwelijk denken”. Er lijkt een levensbeschouwing in de maak die de komende tientallen jaren wel eens van zeer groot blijvend belang zou kunnen zijn en die op gespannen voet lijkt te staan met de grondslagen van het christelijk geloof.

Sprekers: P. J. van Kampen en W. G. Rietkerk.

Tijd: vrijdagavond 20.00 uur „Mens en universum” (bijbelstudie).

Zaterdag: wisselend programma van lezingen en video over het Holisme en New Age, Capra, Ferguson, e.a.

Zondag: samenkomst + discussie en follow-up. 17.00 uur einde.

Kosten: f40,-. Slaapzak + muziekinstrumenten meenemen.

Plaats: Huize Kortenhoeve, Burg. Verbrugweg 40, Eck en Wiel.

Aanmelding via l'Abri-Utrecht, tel. 030-316933

Psalmboekjes

Een half jaartje geleden, toen ik de lezers vroeg of ze mij aan (gebruikte) psalmboekjes met de nieuwe berijming konden helpen voor de Chr. Geref. Kerk van Haamstede, heeft een dame uit Amsterdam mij gebeld, dat zij er wel 100 kon krijgen uit een Bejaardentehuis. Ik had er toen al genoeg. Ik ben haar naam en adres kwijt geraakt. Zou zij mij nog eens kunnen benaderen? Ik zoek die boekjes nu voor de Chr. Geref. Kerk van Surhuistervveen. Als andere lezers nog boekjes hebben, houd ik mij overigens ook aanbevolen.

Mijn adres is Sterrekinderen 13, 2907 EB Capelle a.d. IJssel en mijn telefoonnummer 010-4587631.

Bij voorbaat vriendelijk dank.

(T. Bouterse)

Centrum Voorlichting Christelijk Onderwijs

In het onderwijs voltrekken zich de laatste jaren vele veranderingen tengevolge van het invoeren van nieuwe vakgebieden, wettelijke regelingen en nieuwe instellingen.

Wat de nieuwe vakgebieden betreft denken we aan: intercultureel onderwijs, geestelijke stromingen, gezond gedrag, seksuele vorming, vredesonderwijs, seksuele vorming en wereldoriëntatie.

Betrekkelijk nieuwe instellingen in het onderwijs zijn medezeggenschapsraden en schoolbegeleidingsdiensten.

Deze ontwikkelingen stellen het christelijk onderwijs voor vele vragen. Er is toenemende behoefte aan bezinning op en voorlichting over de gevolgen van al

deze nieuwe ontwikkelingen voor de identiteit van het christelijk onderwijs. Met het oog hierop is het *centrum voorlichting christelijk onderwijs (CVCO)* ingesteld.

Doel van het CVCO is voorlichting te geven op christelijke scholen, zowel aan ouders als aan personeel, over de achtergronden van tal van nieuwe ontwikkelingen in het onderwijs die een uitdaging vormen voor de christelijke school om te komen tot een zodanige invulling dat de eigen identiteit tot uitdrukking komt.

Taken van het CVCO zijn o.a. het verzorgen van lezingen, het geven van voorlichting over ontwikkelingen die te maken hebben met de identiteit van het christelijk onderwijs en het verzamelen van documentatie ten dienste van deze activiteiten.

Tot het Comité van Aanbeveling van het Centrum Voorlichting Christelijk Onderwijs zijn de volgende predikanten toetreden:

Ds G. van den Brink, Rotterdam – Ned. Geref.

Ds J. Dol, Dronten – Chr. Geref.

Ds H. Hoekzema, Heerenveen – Geref.

Ds W. Jurg, Balkbrug – Evang. Gem.

Ds E. Kolkert, Sintjohannesga, Ned. Herv.

Ds R. van der Kooij, Gauw, Ned. Herv.

Ds C. A. Korevaar, Rotterdam – Ned. Herv.

Ds J. Schaeffer, Emmeloord – Ned. Geref.

Ds D. K. Smit, Dalfsen – Ned. Geref.

Ds E. Zwarteveen, Kampen – Ned. Geref.

Met het CVCO zijn werkgroepen verbonden die bestaan uit leerkrachten, werkzaam in het christelijk basis- of voortgezet onderwijs. Deze werkgroepen houden zich bezig met bezinning op vakgebieden als geschiedenis, maatschappijleer, godsdienst, intercultureel onderwijs, geestelijke stromingen en vredesonderwijs. Deze werkgroepen verzorgen ook rubrieken over deze vakgebieden in het christelijk onderwijsblad „Bezinning”. Dit blad is bedoeld voor ieder die mee wil leven met het christelijk onderwijs: ouders, leerkrachten en bestuursleden in het christelijk onderwijs.

In „Bezinning” wordt informatie gegeven vanuit een bijbelse visie, teneinde op verantwoorde wijze in te haken op de vele veranderingen die ook de identiteit van het christelijk onderwijs raken.

In dit kader is ook het themanummer over intercultureel onderwijs uitgegeven. Dit themanummer („Bezinning”, augustus 1987) is geheel gewijd aan de problematiek die het bestaan van grote culturele minderheden met zich meebrengt en waarop het onderwijs via intercultureel onderwijs heeft in te spelen.

Intercultureel onderwijs beoogt o.a. de leerlingen te leren samen te leven met mensen die behoren tot andere culturen en religies. In veel lesmateriaal voor intercultureel onderwijs klinkt echter een vorm van relativisme door die binnen de christelijke school niet aanvaardbaar is, bijv.: „Het aanvaarden en waarderen van elkaars opvattingen”, „ontmoeting van religies waarbij bij beide partijen iets verandert.” „Als christenen kunnen we veel leren van niet-christelijke religies als islam en hindoeïsme.

In het themanummer van „Bezinning” wordt ook ingegaan op de achtergronden van waaruit intercultureel onderwijs vaak wordt bepleit. Verder komt de vraag aan de orde of we waardering mogen opbrengen voor elementen van culturen die religieus sterk bepaald zijn door niet-christelijke religies. Dergelijke vragen zijn sterk in discussie in het christelijk onderwijs, getuige b.v. het feit dat het augustus-nummer van het onderwijsblad „Inkom” een uitvoerig dubbel-interview brengt over deze problematiek met o.a. één van de redactieleden van „Bezinning.”

Dit interview verschijnt ook grotendeels in het augustus- en in het septembernummer van „Bezinning”.

Het themanummer van „Bezinning” over intercultureel onderwijs is te verkrijgen door f2,- over te maken op girorekening 2.974.537 t.n.v. administratie „Bezinning” te Amersfoort, met vermelding: themanummer ICO.

Informatie over het Centrum Voorlichting Christelijk Onderwijs kan men krijgen bij: CVCO, Postbus 1143, 3800 BC Amersfoort.

Samenvatting themanummer Bezinning over Intercultureel Onderwijs

In de wet op het basisonderwijs staat: „het onderwijs gaat er mede van uit dat de leerlingen opgroeien in een multiculturele samenleving”. De vestiging in Nederland van honderdduizenden personen die behoren tot andere culturen brengt een complex

van problemen met zich mee. Daarom is het beleid van de overheid er op gericht dat het onderwijs inspeelt op deze problemen. Intercultureel onderwijs (ICO) beoogt o.a. de leerlingen te leren samen te leven met mensen die behoren tot andere culturen en religies.

ICO is geen apart vak, maar een totaal-aanpak, een extra dimensie die het gehele onderwijs dient te doordringen. O.a. wordt met ICO beoogd een algehele verandering van houding en gedrag teweeg te brengen bij de leerlingen door het afleren van bepaalde vooroordelen en discriminerend gedrag. In diverse beleidsnota's van de overheid inzake ICO wordt echter ook geëist dat men zich heeft aan te passen aan andere culturen in „een proces van elkaar leren kennen, aanvaarden en waarderen en het zich openstellen voor elkaars cultuur of elementen daarvan.”

In het themanummer van „Bezinning” van augustus 1987 over intercultureel onderwijs komt aan de orde hoe het christelijk onderwijs zich heeft op te stellen m.b.t. deze eis van de overheid. In een bijdrage wordt o.a. uiteen-

„Verhuisd drs Christien M. Breman

van Amsterdam
naar Nassa Bible College
P.O. Box 1414
Mwanza Tanzania”

Verschenen:

Israël nóg Gods volk?

door ds L. W. G. Blokhuis
en drs W. van Veelen.

Uitgave van Drukkerij Van der Stoep,
Heinenoord. 96 pag.
Prijs f13,90.

Exegetisch materiaal over Rom. 9-11, Gal. 3:16, Gal. 6:16, Hand. 1:6, 1 Thess. 2:16 en andere Schriftgedeelten.

Na storting van f13,90 op postgiro 46760 t.n.v. J. v. d. Stoep te Heinenoord ontvangt u per omgaande het bestelde.

gezet dat culturen sterk bepaald zijn door religies en dat elementen uit bepaalde culturen blijken kunnen geven van een geest die in strijd is met het Evangelie. Daarom dient het christelijk onderwijs zich te bezinnen op de vraag welke consequenties bepaalde eisen van de overheid inzake ICO hebben.

In een andere bijdrage komt aan de orde hoe ICO op een juiste wijze in een christelijke school kan plaatsvinden. Verder is een deel van de discussie tussen de Christelijke Werkgroep ICO en voorstanders van het zgn. ont-

moetingsonderwijs opgenomen. De laatste staan een ontmoeting van religies voor waarbij er sprake is van „een naar elkaar toegroeien van twee kanten”. De werkgroep waarschuwt hierbij voor het gevaar van syncretisme.

Tenslotte is de eerste aflevering opgenomen van een dubbel-interview tussen mevrouw drs M. Dieperink van de redactie van „Bezinning” en drs J. D. Kraan, voorstander van ontmoetingsonderwijs. In het septembernummer van „Bezinning” volgt de tweede aflevering van het dubbel-interview.

Het bestuur van de Christelijke Gereformeerde Jongeren Organisatie (CGJO) roept sollicitanten op voor de functie van

STAFMEDEWERKER (m/v)

om samen met de huidige staf vanuit het landelijk jeugdwerkcentrum te Apeldoorn het jeugd- en jongerenwerk binnen de Christelijke Gereformeerde Kerken in Nederland mede vorm te geven en te stimuleren.

De CGJO is een landelijke bond van ruim 280 plaatselijke jeugd- en jongerengroepen, waarvan in totaal ongeveer 5000 jongeren in leeftijd van ± 8 tot 25 jaar, deel uitmaken.

De functie van het jeugdwerkcentrum bestaat uit ondersteuning van plaatselijke groepen, clubs en verenigingen, in nauw overleg met het landelijk bestuur.

Tot de hoofdtaken van de funktionaris behoort:

- het verzorgen van schriftelijk werkmateriaal
- een bijdrage leveren aan het kadervormingswerk
- het leggen en onderhouden van contacten met plaatselijk en regionaal kader
- het verzorgen van administratieve werkzaamheden die verband houden met genoemde taken.

Gevraagd wordt:

- iemand tussen 25 en 35 jaar die bij voorkeur lid is van de Chr. Geref. Kerken
- opleiding op HBO-niveau (bijv. Soc. Ac. (KW) of Ped. Ac.)
- goede kontaktuele eigenschappen
- goede uitdrukkingsvaardigheid in woord en geschrift
- bereidheid tot werk op onregelmatige tijden (avonden en weekends)
- bezit van rijbewijs (B/E)

Arbeidsvoorwaarden:

- het betreft hier een full-time functie (functie-code L.IV.A)
- salariering en arbeidsvoorwaarden conform CAO-welzijn
- goede sociale voorzieningen en opname in het pensioenfonds PGGM

Kandidaten moeten van harte kunnen instemmen met het werk en de doelstelling van de CGJO. Bekendheid met het jeugd- en jongerenwerk in het algemeen en met dat van de CGJO in het bijzonder strekt tot aanbeveling.

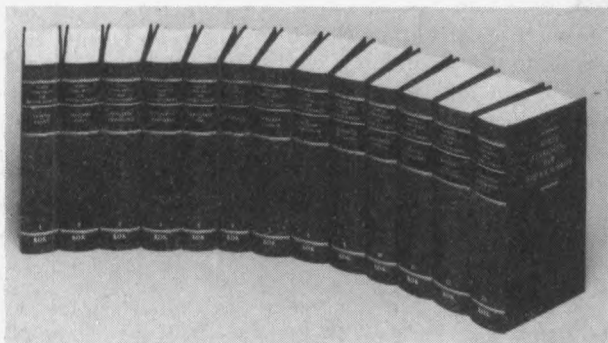
Een psychologische test kan tot de selectieprocedure behoren.

Ieder die belangstelling heeft voor deze functie kan informatie winnen bij de voorzitter van de CGJO: ds C. J. van den Boogert, Kon. Julianalaan 13, 8302 CC Emmeloord. Tel 05270-12475.

Sollicitaties met opgave van tenminste twee referenties kunnen, binnen 14 dagen na het verschijnen van dit blad, worden gericht aan bovenstaand adres.

KORTE VERKLARING VAN DE HEILIGE SCHRIFT IN NIEUWE UITVOERING

VAN BIJNA f 2.000,— DAALT DE PRIJS TOT **f 999,—**
VOOR DE COMPLETE SET

Medewerkers Oude Testament:

Dr. G. Ch. Aalders, dr. W. H. Gispen, dr. A. Noordtzi, dr. J. Ridderbos, dr. C. J. Gosliga, dr. C. van Gelderen, dr. J. H. Kroeze en dr. Nic. H. Ridderbos.

Medewerkers Nieuwe Testament:

Dr. H. N. Ridderbos, dr. J. A. C. van Leeuwen, Dr. S. Greijdanus, dr. C. Bouma, dr. F. W. Grosheide en dr. D. Jacobs.

Wat is de opzet van dit werk?

Ieder deel begint met een inleiding op het te verklaren Bijbelboek. Deze inleidingen bevatten materiaal van belang. Interessante vragen over ontstaan, auteur, historische achtergrond, taaleigen, enz. van elk Bijbelboek worden duidelijk behandeld.

Zo leert men elk Bijbelboek te zien in het licht van zijn ontstaan, waarbij veel aandacht wordt besteed aan de persoon en het geloofsleven van de auteur en aan de tijd waarin hij leefde.

Op deze inleiding volgt dan de behandeling van het Bijbelboek van vers tot vers. De tekst van deze opnieuw uit de grondtekst vertaalde Bijbelboeken wordt in gedeelten (perikopen) weergegeven, terwijl de verklaring en de toelichting er direct op volgen.

Op deze manier is de *korte verklaring* bijzonder makkelijk hanteerbaar voor regelmatig gebruik.

„vanwege de grote vraag nu al een 2e druk”

Nieuwe uitvoering:

Kleur van de gebonden delen: donkerrood - formaat, lettertype en spelling zijn gelijk aan de voorgaande uitvoering - breedte van de serie: ca. 60 cm - aantal bladzijden per deel: ca. 1250 blz.

Een keus uit de meer dan 5.000 zeer gunstige recensies:

De Vriend van Oud en Jong: „Deze 'Korte Verklaring' acht ik van betekenisvolle waarde”.

De Wekker: „... zal ieder dankbaar grijpen naar deze Korte Verklaring. Zij mag op geen studeerkamer ontbreken en zij kan zelfs in de huiskamer haar dienst bij het lezen van de Heilige Schrift bewijzen.”

De Reformatie: „Een reeks, die wij als geheel van harte aanbevelen. De reeks is prachtig vlot, en gauw na te slaan.”

Dit onmisbare standaardwerk is van belang voor:

- persoonlijk Bijbelonderzoek;
- het gezin;
- de Bijbelkring;
- jeugd-, mannen- en vrouwenvereniging;
- de studeerkamer;
- het godsdienstonderwijs.

ALS EXTRA TEGEMOETKOMING STELLEN WE U VOOR GEBRUIK TE MAKEN VAN EEN AANTREKKELIJKE BETALINGSREGELING:

Mogelijkheid 1: Na ontvangst f 249,— + 5 x f 150,—; of
Mogelijkheid 2: Na ontvangst f 99,— + 18 x f 50,—.

ALS U NU INTEKENT KRIJGT U DE COMPLETE KORTE VERKLARING DIRECT THUISBEZORGD.

Ook bij betaling in termijnen krijgt u toch het werk ineens uitgeleverd.

VUL VANDAAG DE BESTELBON IN, opdat u deze beproefde commentaar op alle bijbelboeken in uw bezit krijgt.

(Zonder postzegel - in open envelop - zenden aan:

Boekhandel T. WEVER b.v.,
Antwoordnummer 5,
8800 VB Franeker)

BESTELBON

JA, ik bestel hierbij één stel van de **Korte Verklaring** (13 geb. dln.)

Ik betaal in termijnen/direct*)

Naam:

Adres:

Postcode: Plaats:

Giro/bankrekeningnummer:

Telef.:

*) s.v.p. aangeven wat u wenst.

T.WEVER BV FRANEKER